

Naturvärdesinventering för detaljplan för Genomfart Mora, väg 45/70

Bengt Oldhammer - Mylia Natur

April 2017

Innehåll

Sammanfattning	3
Uppdrag och bakgrund.....	3
Inventeringsmetodik	3
Allmän beskrivning	3
Park och trädgård	5
Infrastruktur och bebyggd mark	5
Resultat.....	5
Arter och rödlistade arter i området	5
Skyddsvärda träd eller trädgrupper	5
Strandbrinken invid bron bakom OKQ8-macken.	6
Stationsområdet.....	6
Kristineberg	6
IOGT-NTO-huset	6
Vasagatan från stationen till rondellen	6
Vasagatan från rondellen till Morastrand	6
Busstationen.....	8
Tingshusparken	8
Källor.....	8
Bilaga 1. Foton.....	9
Bilaga 2. Riktlinjer alléer	24
Bilaga 3. Excel-fil med koordinater, separat bilaga	25

Omslagsbild: Metergrov lind vid Vasagatan. Längre ner vid tågplattformen två större lönnar och en hästkastanj. Intill Mora Hotell på andra sidan vägen två lindar som är omkring 100 år gamla. Alla träd skyddsvärda. Foto: Bengt Oldhammer

Sammanfattning

Merparten av de mest skyddsvärda träden återfinns i Kristinebergsområdet och centrala Mora längs Vasagatan från rondellen till Morastrands tågstation. Mest värdefulla är stora och äldre träd, främst ädellövträd som lind och lönn. Mindre värdefulla är björkarna men på flera platser är dessa de enda träd som finns.

Uppdrag och bakgrund

På uppdrag av Stadsbyggnadsförvaltningen Mora-Orsa utfördes i början av april 2017 en naturvärdesinventering i centrala Mora med anledning av förvaltningens arbete med en detaljplan för Genomfart Mora. Naturvärdena som skulle bedömas, dokumenteras och beskrivas var i huvudsak större träd.

Inventeringsmetodik

Inventeringsområdet genomkorsades till fots. Artsök gjordes i Artportalen över området. Skyddsvärda träd och miljöer beskrivs i denna rapport och en xl-fil (bilaga 3, separat) med koordinater enligt SWEREF 99. Svensk inventeringsstandard, SS 199001:2014, användes för naturtypsklassificering. Måttuppgifter grovt höftade. Fotografier i bilaga 1.

Allmän beskrivning

Enligt svensk inventeringsstandard, SS 199001:2014, består inventeringsområdet i huvudsak av "park och trädgård" och "infrastrukturmark och bebyggd mark", se beskrivning nedan. Inventeringsområdets avgränsningen framgår av figur 1.

Bild 1. Lindallé i centrala Mora.

Figur 1. Inventeringsområdet avgränsat med svart linje.

Park och trädgård

Mark som är präglad av trädgårdsodling, parkanläggning och grönytor. Naturtypen omfattar äldre gårdsmiljöer, parker, alléer, kyrkogårdar mm och är ofta anpassad för rekreation eller skapad med estetiska, religiösa eller kulturella syften. I princip alla artgrupper kan tillämpas vid en naturvärdesinventering och många rödlistade arter trivs i sådana här miljöer om de håller hög naturvårdskvalitet och har lång kontinuitet. Särskilt viktiga är gamla träd och äldre exponerad död ved. Ett åtgärdsprogram för särskilt skyddsvärda träd i kulturlandskapet fastställdes 2004 och väntas ge positiva effekter för mer än 400 rödlistade arter. Största hotet mot skyddsvärda träd är avverkning. Med rätt skötsel kan många "riskträd" bli säkra. Observeras bör att alléer omfattas av generellt biotopskydd enligt miljöbalken (se bilaga 2 för detaljer). Mer information finns på Trädportalen.

Infrastruktur och bebyggd mark

Mark enligt denna definition är präglad av bebyggelse, infrastruktur och hårdgjorda ytor. Naturtypen innefattar bland annat vägkanter, banvallar, bangårdar, industrimark och byggnader. Förvånansvärt många ryggradslösa djur samt växter påträffas i dessa miljöer.

Resultat

Arter och rödlistade arter i området

Ungefär 300 arter finns i området enligt en grov sökning i Artportalen, varav hälften är ryggradslösa djur, främst insekter. Här återfinns tre rödlistade insektsarter som bör nämnas, två fjärilar och en rovstekel: vickerglasvinge NT (fynd från 2016), violettekantad guldvinge NT (fynd från 2015) och Nysson *interruptus* EN (fynd från 2010). Den violettekantade guldvingen är Dalarnas landskapsinsekt. Alla tre är rapporterade från stationsområdet. Gamla angrepp av reliktkock NT noterades på en gammal strandtall under inventeringen, och i stora grandungen vid Kristineberg sjöng en kungsfågel NT.

Skyddsvärda träd eller trädgrupper

Generellt gäller att gamla och grova träd alltid är värdefulla och då särskilt ädellövträd. Björkar kan också vara värdefulla men de blir inte lika gamla som ädellövträd och murknar lättare och snabbare. Detta är i och för sig positivt för många arter, men mindre positivt i stadsmiljöer då träden riskerar att i värsta fall blåsa ner. Förutom att gamla och grova träd är värdefulla för en lång rad organismer finns också den estetiska aspekten i stadsmiljöer. Björkar som inte är så märkvärdiga finns på flera platser. Deras värde ökar när de är de enda träd som finns på platsen. Visserligen kan nya björkar lätt planteras, men det tar ändå cirka 50 år innan de når större storlek. Mindre exemplar av exempelvis hästkastanj, lind och paradisäpple går att flytta och plantera på annan plats även om det innebär en del arbete.

Här följer en kortfattad beskrivning av träden och miljöerna där de växer. Bilder i bilaga 1 och kommentarer om skyddsvärdet och koordinater i xl-filen, bilaga 3.

Strandbrinken invid bron bakom OKQ8-macken.

Två gamla strandtallar utmärker sig. En av dem har gamla kläckhål av reliktböck, en rödlistad skalbagge. Övergivna kläckhål och larvgångar attraherar en rad olika gaddsteklar, främst rosteklar. För övrigt finns i strandbrinken fem grövre björkar, små exemplar av lönn, gråal, Salix, hägg, röda vinbär och gråal. Som helhet en skyddsvärd miljö intill älven.

Stationsområdet

Tre lönnar med cirka 30 centimeters diameter invid gångtunneln utmärker sig liksom en grövre solitär lönn i slänten mot stationshuset. Där står också ett äldre fruktträd.

Kristineberg

Som helhet en parkmiljö, om än väldigt gles, med betydande värden då det finns många olika arter träd. En av de få parkmiljöer som finns i Mora och av ganska hög ålder. Bland träden som registrerats i xl-filen och fotobilagan finns flera arter lönnar. En stor blodlönn står vid husets västra gavel. Det finns också lind, ek, sälg, körsbär och sex flikbladiga björkar av Ornäsbjörktyp. Grandungarna är ganska enahanda men det finns en metergrov gran samt en gran med kraftiga tjocka grenar. I granskogen hördes sjungande kungsfågel som är rödlistad och mängder av tecken på att här trivs ekorren. Blåsippa växer här och var.

IOGT-NTO-huset

En stor och imponerande gårds lind med en diameter på cirka 1,5 meter. Strax öster om den växer ett dussin större björkar.

Vasagatan från stationen till rondellen

Vid stationen finns elva ganska kläna exemplar av paradisäpple, men de är inte större än att de flesta nog går att flytta om man så vill. Alléer med björk och ensamma eller grupper av björkar finns intill Vasagatan på några ställen.

Vasagatan från rondellen till Morastrand

Här återfinns många vackra träd. Intill järnvägen öster om rondellen står en allé med 16 lindar varav en del har håligheter och är bevuxna med både lavar och mossor. Vid Ljungbergs står två mindre hästkastanjer. Mellan rondellen och taxi finns en ovanligt vacker ek, en Prunus sp. samt en lind som är mer än metergrov. Mittemot står två gamla lindar framför Mora Hotell. De växte där redan i början av förra seklet och är alltså omkring hundra år gamla. Lite längre bort mot Morastrands tågstation finns 13 mindre lindar, två lite större lönnar och en hästkastanj.

Bild 2. Mora Hotell. Okänt datum. Lindarna syns tydligt. Mora bygdearkiv.

Bild 3. Mora Hotell 1922. Lindarna syns tydligt. Foto: Berta Hallgren. Mora bygdearkiv.

Bild 4. Mora Hotell 2017. Samma lindar som på bilden ovan.

Busstationen

Två arter lönnar samt två *Prunus* sp. står i västligaste delen av inventeringsområdet.

Tingshusparken

Två grova lindar samt en lönn står framför Tingshusets entré men faller precis utanför själva inventeringsområdet.

Källor

ArtDatabanken. 2015. Rödlistan 2015.

ArtDatabanken. 2015. Artportalen och artfakta från <http://artfakta.artdatabanken.se/>

Ehnström, B. och Axelsson, R. 2002. Insektsgnag i bark och ved. SLU ArtDatabanken.

Holm, M och Fargo, M. 2012. Skyddsvärda träd i Dalarna. Länsstyrelsen Dalarna 2012:09.

Naturvårdsverket. <http://www.naturvardsverket.se/upload/stod-i-miljoarbetet/vagledning/skyddade-omraden/biotopskydd/01-alle-2014-04-15.pdf>

Sjöman, H. och Slagstedt, J. 2015. Stadsträdslexikon.

Trädportalen. <http://www.tradportalen.se/>

Bilaga 1. Foton

Bild 5. Gamla tallar vid älvkanten. Angrepp av reliktböck på trädet närmast. Björken rikligt bevuxen med skorplavar och tagellavar. Den gula är vägglav.

Bild 6. Tre vackra men ganska unga lönnar vid stationsområdet. Kan möjligen flyttas om så skulle behövas.

Bild 7. Lite grövre solitär lönn intill Vasagatan på stationsområdet. Skyddsvärd.

Bild 8-9. Malus sp. Stationsområdet intill Vasagatan. Nedan två olika arter lönnar samt grova björkar i Kristinebergsområdet. Stora lönnen mest skyddsvärd.

Bild 10-11. Fyra grövre lönnar och en mindre i bakgrunden (nedre bilden) vid Kristineberg. Lönnen i mitten är en blodlönn. Alla större lönnar skyddsvärda.

Bild 12-13. Ek vid Kristineberg och knappt synlig *Prunus* sp. i bakgrunden. En grövre sälg på nedre bilden där den flerstammiga *Prunus* sp. syns tydligare. Eken mest skyddsvärd.

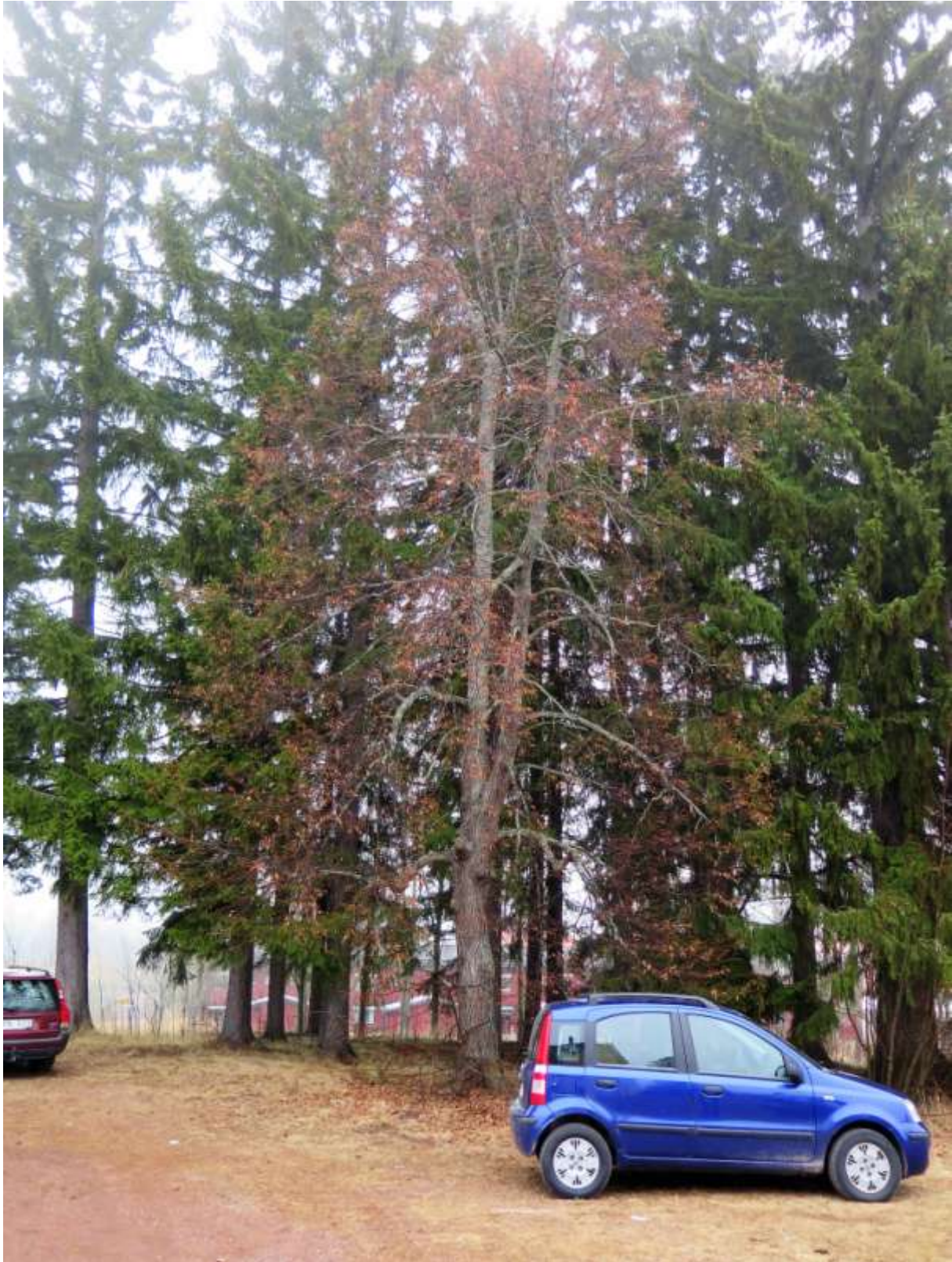

Bild 14. En av lindarna norr om byggnaden på Kristineberg, invid östra grandungen.

Bild 15. Kandelaberliknande grenar på en ganska grov gran.

Bild 16-17. Grov gran norr om byggnaden i stora grandungen vid Kristineberg. Kjell Hedmark bodde i huset på 1950-talet och minns grandungen samt ädellövträden i parken. Nedan lind som rotslagit sig intill stora grandungen.

Bild 18. Björk är ett vanligt trädslag och till synes ganska trivialt, men på flera platser är det de enda träd som finns. Av estetiska skäl bör man därför spara dem så långt det är möjligt. Rosa huset i bakgrunden.

Bild 19. Den grova linden vid IOGT-NTO-huset. Mer än 1,5 meter i diameter vid basen. Skyddsvärd.

Bild 20. Björkalléer finns intill Vasagatan på några platser. Observera dock att vissa kriterier (se bilaga 2) ska vara uppfyllda för att de ska omfattas av generellt biotopskydd, bland annat 20 cm i diameter.

Bild 21. Vacker och skyddsvärd lindallé intill järnvägen. Fröspridda meterhöga lindar finns intill stranden vid Saxviken och härrör sannolikt från dessa träd. Dessa lindar skjuter inte skott vid basen som är typiskt för parklinden, som är en hybrid.

Bild 22-23. Vacker ek vid rondellen. Nedan lönnar och Prunus vid busstationen.

Bild 24-25. Två lindar samt en lönn vid tingshuset står precis utanför inventeringsområdet. Nedre bilden vid Morastrands tågstation med lönn i förgrunden, sedan en vacker hästkastanj och ytterligare en lönn intill perrongen.

Bilaga 2. Riktlinjer alléer

Alléer är generella biotopskydd som omfattas av miljöbalken och det gäller i hela Sverige. Naturvårdsverkets riktlinjer om alléer omfattar bland annat följande:

- En allé ska bestå av minst fem lövträd som är planterade i en enkel eller dubbel rad för att omfattas av biotopskyddsbestämmelserna. Träden ska till övervägande del utgöras av vuxna träd, vilket innebär att mer än hälften av träden ska vara vuxna.
- Med vuxna träd avses träd som mäter minst 20 cm i diameter i brösthöjd eller har uppnått en ålder av 30 år (det som först uppnås).
- För befintliga alléer med träd som har planterats som kompensationsåtgärd för nedtagna vuxna träd bör skyddet fortsätta att gälla även om inte en övervägande del av träden är vuxna efter nyplanteringen.
- Träden i en allé behöver inte vara levande. Döda träd omfattas av skyddet så länge de står kvar i allén.
- Förekommande trädslag i alléer kan variera. Ofta utgörs trädslaget av ädla lövträd. I norra Sverige dominerar dock ofta björk. Även andra triviala lövträdsarter, liksom främmande trädslag, kan förekomma i alléer.
- Frukträd kan ingå i alléer. Rader av frukträd som ingår i en frukträdsodling och ligger i anslutning till en väg eller i ett i övrigt öppet landskap omfattas dock inte av biotopskyddsbestämmelserna. Om rader av frukträd omfattas av skydd får därför bedömas i varje enskilt fall.
- Med rad avses att träden står i en någorlunda rät linje, vilket ofta tyder på att träden är planterade.
- Det kan vara svårt att bedöma om träd är planterade eller själveterade. Hur träden har etablerats är dock inte avgörande om definitionen är uppfylld i övrigt, och det framgår att träden är skötta med syftet att skapa en allé. Större eller mindre inslag av självsådda träd i en trädrad kan således accepteras om dessa, såvitt kan bedömas, har bevarats för att utgöra en del av en allé.
- Biotopen omfattar trädradens hela längd. Det område som ingår i biotopskyddsområdet avgränsas till bredden normalt av trädens rötters utbredning. Detta område kan ofta uppskattas som den dubbla krondiametern i lerjordar och den tredubbla i sandjordar. En annan metod för att uppskatta utbredningen av alléträdens rötter är att multiplicera trädets stamdiameter med 15.
- Längden på alléer kan variera. Det finns inte angivet något största eller minsta inbördes avstånd mellan enskilda alléträd i definitionen för alléer, varför det får bedömas i varje enskilt fall hur långt eller kort avståndet mellan enskilda träd i en rad kan vara för att raden ska omfattas av skyddet för alléer.
- Det behöver inte vara jämna avstånd mellan träden i en allé eftersom tidigare träd kan ha dött utan att ersättas.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd ska antingen vara belägen längs en väg, eller det som tidigare har utgjort en väg, eller i ett i övrigt öppet landskap för att omfattas av biotopskyddsbestämmelserna. Om trädraden är belägen i ett i övrigt öppet landskap behöver den inte vara belägen längs en väg eller det som tidigare har utgjort en väg.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd som inte är belägen vid en väg eller en före detta väg, utan i ett i övrigt öppet landskap, omfattas av definitionen även när den är belägen i kanten av ett i övrigt öppet landskap. Med ett i övrigt öppet landskap avses områden som inte utgörs av skogsmark eller tät bebyggelse, och där det finns möjlighet till utblickar i de flesta riktningar. Endast en mindre del av utblicken begränsas av intilliggande

bebyggelse eller skog. Det innebär att trädrader i gränsen mellan åkermark och skogsmark, i öppna parker och på begravningsplatser eller andra öppna områden kan omfattas av skydd om de inte är belägna i omedelbar anslutning till bebyggelse och det inte finns särskilda bestämmelser i en detaljplan som reglerar hur allén ska skötas och utvecklas, eller som på annat sätt begränsar skyddet.

- En enkel eller dubbel rad med lövträd som är planterad längs en väg i en tätort omfattas normalt av biotopskyddsbestämmelserna om den inte är belägen i omedelbar anslutning till bebyggelse och det inte finns särskilda bestämmelser i en detaljplan som reglerar hur allén ska skötas och utvecklas, eller som på annat sätt begränsar skyddet.
- En enkel eller dubbel rad med lövträd som är planterad som en allé längs en väg i skogsmark omfattas normalt av biotopskyddsbestämmelserna.
- En rad med lövträd i skogsmark som inte är planterad längs en väg, eller en före detta väg, omfattas inte av skyddet eftersom den inte är belägen vare sig längs en väg, en före detta väg eller i ett i övrigt öppet landskap.
- En rad med lövträd i skogsmark som ingår i ett skogsbestånd, och som är planterad för skogsbruksändamål i närheten av en väg, omfattas inte av biotopskyddsbestämmelserna.
- Vad som ska innefattas i begreppet väg vid tillämpning av biotopskyddsbestämmelserna får bedömas i varje enskilt fall med utgångspunkten att begreppet bör betraktas vitt. Viss ledning kan hämtas från förordningen (2001:651) om vägtrafikdefinitioner. Enligt 2 § i denna förordning är definitionen för väg följande: 1. En sådan väg, gata, torg och annan led eller plats som allmänt används för trafik med motorfordon, 2. en led som är anordnad för cykeltrafik, och 3. en gång- eller ridbana invid en väg enligt 1 eller 2. När det gäller alléer som biotopskyddsområden bör i vissa fall även en gångväg kunna betraktas som väg, även om den inte faller in under någon av punkterna 1-3.

Bilaga 3. Excel-fil med koordinater, separat bilaga

Bengt Oldhammer
Stenbergsvägen 79
794 92 Orsa

bengt.oldhammer@telia.com

070-334 338 2